

İslâm'ın altın hükümleri: Farz, vacip, sünnet

Ümran Küpçü: “Mükellef, farz, vacip ve sünnetin ayrı ayrı tahlilli tanımını yaparak, farz, vacip ve sünnet olan halleri kısa hatlarıyla açıklar mısınız?”

Mükellef Kime Denir?

Mükellef, dinin emirlerini yapmakla ve haramlarından sakınmakla yükümlü kişidir.

Mükellef olmanın, yani dinin emirleriyle yükümlü bulunmanın iki şartı vardır:

1. Akıl sahibi olmak. Akıl sahibi olmayan kişi kaç yaşında olursa olsun dinde mükellef değildir. Kendisine yaptığı işin sorumluluğu yüklenmez, günah yazılmaz.

2. Ergenlik çağına ulaşmış olmak. Ergenlik çağına girme yaşı her insanın biyolojik özelliğine göre ve her iklim şartına göre farklılık gösterebilir. Genellikle erkek çocuklar 12 ile 15, kız çocukları da 9 ile 15 yaşlarında ergenlik çağına girerler.

Ergenlik çağına ulaşmayan bir çocuk ne kadar akıllı olursa olsun mükellef değildir, yaptıklarından sorumlu tutulmaz, kendisine günah yazılmaz.

Farz Nedir?

Dinimiz, mükelleflerin davranışlarını sekiz ayrı hükümle değerlendirmiştir. Bunlar sırayla: Farz, vacip, sünnet, müstehap, mübah, mekruh, haram ve müfsittir.

Farz: Allah'ın kesin emirleri olan ve mükellefin yapmakla yükümlü olduğunda hiç şüphe olmayan davranışlardır. Beş vakit namaz kılmak, Ramazan ayında oruç tutmak, gücü yetenlerin hacca gitmesi ve nisap miktarı malı olanların zekât vermesi gibi...

Farzın işlenmesinde yüksek sevap, özürsüz olarak terkinde ise uhrevî ceza ve azap söz konusudur.

İş ve ibadetlerin farz olanı vacip olanından, vacip olanı ise sünnet olanından, sevap değeri bakımından daha üstündür.

Farz İki Kısımdır:

1) Farz-ı ayn: Her mükellef için bizzat farz olan emirlerdir.

Beş vakit namaz kılmak gibi.

2) Farz-ı kifaye: Bazı Müslümanların yapmasıyla diğer Müslümanlardan düşen emirlerdir. Cenaze namazı kılmak, itikâfa girmek gibi...

Cenazenin namazını kılan Müslüman bulundukça diğer Müslümanlardan bu yükümlülük düşer. Kılan farz derecesinde sevap kazanır.

Fakat cenazenin namazını kimse kılmaz ise, cenaze ortada kalırsa o mahaldeki bütün Müslümanlar sorumlu ve günahkâr olurlar.

Vacip Nedir?

Kelime anlamı gereklilik olan vacip, Allah'ın yapmamızı istediği ve mükellefin farzdan sonra ikinci derecede yapması gereken davranışlardır. Vacipler farz kadar kesinliği olmasa da, derece bakımından sünnetten üstündürler.

Kurban kesmek, vitir namazı kılmak, bayram namazı kılmak gibi ibadetler vaciptir.

Vacip bir ibadetin yapılmasında yüksek sevap, özürsüz terkinde ise Allah affetmezse yine uhrevî azap vardır.

Sünnet Nedir?

Peygamber Efendimizin (asm) yaşadığı ve bizi de yaptığımız takdirde güzel ahlâka ulaştıran, Allah'ın hoşlandığı davranışların tamamına sünnet denir.

Sünneti yaşamak büyük sevap, özürsüz terk etmekse sevaptan mahrumiyettir.

Sünnete uyan, mahşer gününde inşallah Peygamber Efendimizin (asm) şefaatine nail olur.

Sünneti yaşamamızı isteyen bizzat Kur'ân'dır.

Kur'ân buyuruyor ki: "Kim Peygambere itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur."1

Bir diğer âyette, "Kim Allah'a ve Resulüne itaat eder ve güzel işler yaparsa, ona mükâfatını iki kat veririz. Onun için Biz Cennette pek güzel ve arkası kesilmeyecek bir rızık hazırlamışızdır."2 buyuruluyor.

Sünnet-i Seniyyenin tamamı ile amel etmek ancak çok has velilere mahsus olduğunu beyan eden Bediüzzaman, fiilen olmasa da uyabildiği kadar uyma niyeti taşımak ve sünnetin yaşanmasına taraftar olmak suretiyle sünnetin önemini teslim etmenin herkesin elinden geldiğini, hiç olmazsa bunun ihmal edilmemesi gerektiğini ifade ediyor.

Bediüzzaman sünnetin terkinde büyük sevap zaiyatı bulunduğunu belirterek, günlük sıradan işlerimizde bile sünnete uymanın âdetimizi ibadete çevirdiğini hatırlatıyor.³

Dipnotlar:

- 1- Nisa Sûresi: 80.
- 2- Ahzab Sûresi: 31.
- 3- Lem'alar, s. 61.